

Enheten för naturvård

Asknäsviken SE0110377

Bevarandeplan för Natura 2000-område (enligt 17§ förordningen (1998:1252) om områdesskydd)

Foto: Anders Jacobson

Källa: <http://linnaeus.nrm.se/flora/mono/alismata/alism/aliswah.html>

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43856-2015**Inledning**

Bevarandeplanen är det dokument som beskriver vilka mål som ska uppnås i bevarandet av ett Natura 2000-område och som anger vilka bevarandeåtgärder som planeras. I bevarandeplanen beskrivs vilka förutsättningar som krävs för att de utpekade arterna och livsmiljöerna ska upprätthålla s.k. gynnsam bevarandestatus. Det har betydelse för tillämpningen av regelverket om Natura 2000-områden.

Namn	Asknäsviken	Areal	19,8 ha
Natura 2000-kod	SE0110377		
Kommun	Ekerö		
Fastställd av Länsstyrelsen	2015-12-17		
Områdestyp och status	SAC-område enligt art- och habitatdirektivet		
Ägarförhållanden	Privat och kommunalt		

Ingående livsmiljöer enligt art- och habitatdirektivet

Tabell 1. Livsmiljöer.

Livsmiljökod	Livsmiljöns namn	Areal (ha)	Andel (%)
Ingen livsmiljö finns rapporterad från området.			

Ingående arter enligt art- och habitatdirektivet

Denna art finns upptagen i bilaga 2 till EU:s art- och habitatdirektiv och skyddas därmed av Natura 2000-reglerna. I denna bevarandeplan nämns även andra arter än de som är skyddade av Natura 2000-reglerna. Dessa arter har inte samma lagliga skydd såsom eventuella arter i tabell 2.

Tabell 2. Arter.

Artens kod	Svenskt namn	Vetenskapligt namn
1940	Småsvaltung	<i>Alisma Wahlenbergii</i>

Bevarandesyfte för Asknäsviken

Bevarandesyftet och beskrivningen av arten nedan utgör den beskrivning som ska upprättas i enlighet med 17 § förordningen om områdesskydd m.m. (FOM). Tillsammans med bevarandemål och bevarandeåtgärder i denna plan utgör de

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43856-2015

underlag som visar hur myndigheterna behöver arbeta för att motsvara kraven i 16 § FOM.

Det övergripande syftet med Natura 2000-området är att bidra till att upprätthålla en gynnsam bevarandestatus för den i området utpekade arten.

Asknäsviken är utvalt till Natura 2000-nätverket p.g.a. förekomsten av arten småsvalting. Asknäsviken hyser Mälarens största bestånd och är en av de rikaste lokalerna i Sverige.

Prioritering av skötselåtgärder framgår av tabell 3.

Bevarandemål för Asknäsviken

Att bidra till gynnsam bevarandestatus för den i området utpekade arten uttrycks i detta område i följande mål.

Småsvalting (1940)

- Småsvaltingen ska ha goda förutsättningar att kunna fortleva i området och vara livskraftig. Populationsutvecklingen bör vara stabil eller ökande.
- Det finns begränsad förekomst av vass, säv och kaveldun på djup större än 0,5 meter under juli-augusti.
- Det är måttligt näringsrikt och relativt klart vatten med gott siktdjup samt näringsfattiga bottenmaterial av sand/lera.

Beskrivning av området

Asknäsviken Natura 2000-område ligger vid Kyrkfjärdens norra strand mellan Ekerö kyrka och båthamnen vid Sandudden. Natura 2000-området består av två separata delområden – ett större område i själva Asknäsviken och ett mindre i vattenområdet strax väster om Sandudden.

Huvuddelen av stranden kantas av täta bälten av vass, säv och smalkaveldun. Anslutande landområden består av lövsumpskogar och är tämligen svårtillgängliga. Lokalen ligger dock i utkanten av Ekerö kommuncentrum med vidsträckta villaområden. En ansenlig utbyggnad av bostadsområden har skett på Sandudden i direkt anslutning till Asknäsviken. Ett ökat tryck från närboende kan därför innebära svårförutsebara risker för lokalen.

Vattenkvaliteten i viken styrs troligen i första hand av den allmänna situationen i Kyrkfjärden. Närsalthalterna ligger här kring gränsen mellan mesotrof (måttligt näringsrikt) och eutrof (näringsrikt). Troligen skulle småsvalting gynnas av lite lägre nivåer. Detta kan antagligen uppnås genom anslutning av fritidshusområden runt Kyrkfjärden till kommunalt avlopp. Lokalt i Asknäsvikens inre grunda delar kan närsaltförhållandena dock vara högre på grund av lokala källor via det

BEVARANDEPLAN**Datum**
2015-12-17**Beteckning**
511-43856-2015

åkerdike som mynnar i vikens inre del. Näring kan här dels tillföras bottensedimenten genom ytavrinning av åkerjord vid kraftig nederbörd och vårflod, dels finns en pumpstation för avloppsvatten som vid upprepade tillfällen bräddat avloppsvatten i diket. De problem som lett till bräddning uppges nu vara åtgärdade.

Bottensubstratet domineras av sand och lera. Mot grusåsen på Sandudden i öster dominerar svallsand, medan bottnen i västra delen består av sandig lera och på större djup av gyttja. Hårslinga, hornsärv och smal vattenpest dominerar på större djup (ca 1-4 m). Grundare är dessa arter mer sällsynta eller saknas och en ganska artrik flora trängs utanför vassbältena. Vanligast är strandpryl, men här finns också till exempel nålsäv, strandranunkel, korsandmat, gräsnete, höstlånke, hårsärv, borstnete och ålnate.

Det grunda, varma vattnet och den relativt rika vattenvegetationen gör de inre delarna av viken till ett betydelsefullt reproduktionsområde för fisk. Vid elfiske fångades rikligt med årsungar av mört och benlöja. Det är mycket sannolikt att diverse fiskarter, t.ex. olika vitfiskar och gädda, även använder området för lek. Sannolikt finns även årsungar av abborre på sträckan även om inga fångades. I strandzonen i inre delen av lokalen, gärna under rötter, fångades lake. Totalt sett är lokalen en varierad biotop med förutsättningar för ett artrikt fisksamhälle.

Beskrivning av arter

Småsvalting (1940)

Småsvalting är en flerårig undervattenväxt som växer helt under vattenytan på 2 till 35 dm djup, vanligen rikligast mellan 5 och 15 dm. Den växer främst på sandiga bottnar, men kan även växa på steniga och leriga bottnar i såväl sött som svagt bräckt vatten. Småsvalting är konkurrenssvag och gynnas troligen av måttligt strandbete som håller undan vassarna. Växten är självbefruktande och alla växter i ett bestånd är genetiskt lika. Därför kan en liten miljöförändring slå ut en hel lokal med småsvalting.

Småsvalting är idag känd från 18 lokaler i Sverige som är fördelade enligt följande: Stockholms län: 7, Uppsala län: 2 och Norrbottens län: 9. Endast ett par av lokalerna hyser många individer, medan resten endast innehåller ett mindre antal individer. Jämfört med flera andra av artens lokaler i Mälaren förekommer småsvalting i Asknäsviken mycket glesare i den grundare delen av djupintervallet. Lokalen är mer vågexponerad än de flesta andra, både på grund av stor stryklängd mot sydväst och på grund av farledstrafik. Ändå är Asknäsviken och Sandudden tillsammans en av de rikaste lokalerna i Sverige. Asknäsviken/Sandudden hyser Mälarens största bestånd. Populationens lilla djupintervall med god reproduktion (ca 0,5 – 1,5 meters djup) kan dock, trots sin individrikedom, göra den känsligare för siktdjupsförsämringar än många andra av artens lokaler.

BEVARANDEPLAN**Datum**
2015-12-17**Beteckning**
511-43856-2015

Småsvaltningen är endemisk för Östersjöområdet och förekommer, förutom i Sverige, utmed finska Bottenvikskusten och kring St. Petersburg i Ryssland. Småsvaltning är rödlistad i Sverige (liksom i alla andra länder där den förekommer) och placerad i kategorin Starkt hotad (EN). Det finns ett åtgärdsprogram särskilt framtaget för småsvaltning med förslag på artinriktade åtgärder.

Flera olika småsvaltningsbestånd har avgränsats i Asknäsviken, två till ytan mindre delområden väster om Sandudden och ett större i själva Asknäsviken. De två i vid Sandudden kan ha växt ihop under senare år, medan det större området inne i viken tycks ha delats i två. Observationer utanför de systematiska inventeringarna har hittat småsvaltning också norr om Kattskallefältet, utanför inventeringarnas karterade utbredning. De har dock inte återfunnits och är sannolikt glesa och kanske endast periodiska.

År 2000, 2005, 2006 och 2007 har Asknäsviken/Sandudden inventerats med avseende på småsvaltning.

I vikens flacka västra delar förekommer småsvaltning på djup från ca 0,5 – 1 meters djup och i en bredd av 1 – 30 meter från vassens ytterkant. Här förekommer på många ställen tät vegetation av framför allt hårslinga och strandpryl och småsvaltningens täthet begränsas sannolikt av konkurrens från dessa arter och från vass. Småsvaltningbeståndet är glest men täcker stor yta. På större djup tillkommer rikligt med hornsärv och smal vattenpest. Här förekommer utöver hårslinga få andra växter. Det förefaller alltså som om konkurrens från dessa tre arter hindrar småsvaltningen att växa på djup större än 1 meter.

På en sandrygg med brant slutande sandbotten i östra delen av Asknäsviken växer småsvaltning tätare och på lite större djup. Den finns här från 1,3 – 1,9 meters djup med störst täckningsgrad (ca 25%) på 1,5 meter. Längst i söder på Sandudden finns också en stark koncentration av småsvaltning på sluttande sandbotten. Här växer arten ytterligare lite djupare från 0,9 -2,9 meters djup (enstaka plantor något år ända ner mot 4 meter). Också här finns de tätaste bestånden på ca 1,5 meters djup. Enstaka blommande exemplar hittades ända ner till 2 meter.

På grund av få mätpunkter och varierande metodik är skattningarna av totalantal individer i området mycket osäkra, men troligen har en ökning skett mellan år 2000 (26 000 plantor) och 2005-2007 (55 000 – 100 000 plantor år 2007). Det verkar också som om betydande mellanårsvariation förekommer. Eventuellt består topparna i huvudsak av nyrekryterade individ av vilka de flesta inte når blomning. Även utbredningsområdet tycks variera mellan åren.

På de större djupen på den sluttande botten på Sandudden finns plantor med blottade rötter. Att döma av observationer vid inventeringarna beror detta på strömmar som uppstår när större fartyg passerar i farleden. Dessa strömmar ger upphov till bottenerosion i sluttningen. På lägre djup är botten fastare och mer flack och strömmarna ger inte samma erosion.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43856-2015

Vid större fartygs passage i farleden har det också observerats kraftigt försämrade siktförhållanden när bottenströmmar och vågor virvlar upp sedimenterat organiskt material.

I Asknäsvikens inre, norra och västar delar, var småsvaltingarna 2005 mycket kraftigt påväxta av trådalger, främst grönalgen *Oedogonium sp.* Påväxten vid inventeringarna 2006 och 2007 var betydligt mindre kraftig än 2005. Trådalger varierar dock kraftigt under sommaren, så det är inte säkert att säsongerna i sin helhet skiljde sig åt.

Förenklat tycks alltså två olika livsmiljöer med olika begränsande faktorer finnas i området. I de inre delarna av viken, med flacka mer skyddade bottnar, växer småsvaltingen i ett litet djupintervall, men på stor yta. Täta bestånd av främst hårslinga och strandpryl ger låg täthet av småsvalting. På grundare vatten hindrar täta vassar och på större djup tar hårslingan över helt.

Längs åsens sandiga, mer branta, stränder i öster klarar sig inte plantorna grundare än ca 1 meter, gissningsvis på grund av vågexponering. Här finns å andra sidan täta bestånd, med störst täthet kring 1,5 meters djup. På större djup verkar arten inte sätta tillräckligt med frö för att klara sig utan att frön rullar ner från den mer produktiva 1,5-metersnivån. I den branta sluttningen förekommer också erosion från strömmar och större vågor när större fartyg passerar. Observationer av plantor med blottade rötter antyder att här kan även stora plantor med kraftiga rötter ryckas loss.

Hotbild – vad kan påverka Natura 2000-området negativt

En komplett lista är inte möjlig att upprätta. Här listas ett urval hot som i det här området bedömts mest relevanta.

Småsvalting (1940)

Lokalen är belägen i ett område med mycket mänsklig aktivitet. Detta innebär vissa risker såsom:

- Vågexponering och erosion från strömmar inducerade av större fartygs passage i farleden. Längs Sanduddens stränder upp till i höjd med ön Narven växer småsvalting inte grundare än ca 1 meter, sannolikt pga vågerosion.
- Muddring.
- Rensning av vegetation i småsvaltingens utbredningsområde.
- Lokala utsläpp av eutrofierande ämnen.
- Exploatering. Utbyggnad av bryggor och bostäder.
- Slitage från ökat badande i Natura 2000-området.
- Propellerströmmar från utombordsmotorer över de grunda bottnar där småsvalting växer.

BEVARANDEPLAN

Datum
2015-12-17

Beteckning
511-43856-2015

Andra, mer generella, hot är:

- Igenväxning med vass. Utbredningen av vass är tämligen stor och expanderande, särskilt inne i viken, vilket är ett hot mot arten på längre sikt.
- Lite för höga närsalthalter i denna del av Mälaren.
- Låg vattenståndsamplitud p.g.a. regleringen av Mälaren. Ett varierande vattenstånd missgynnar konkurrerande vass.

Bevarandeåtgärder med tidsplan

Gällande regler

Enligt 7 kap 28 a § miljöbalken (MB) krävs tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön eller störa utpekade arter i ett Natura 2000-område som har förtecknats enligt 7 kap 27 § MB. Tillstånd krävs inte för verksamheter och åtgärder som direkt hänger samman med eller är nödvändig för skötseln och förvaltningen av området. Alla Sveriges Natura 2000-områden utgör dessutom riksintressen (enligt 4 kap MB), vilka ska beaktas vid prövning av ärenden och planläggning.

Strandskydd gäller enligt 7 kap 13-18 §§ MB inom hela Natura 2000-området. Även angränsande område på land omfattas av strandskydd. Inom strandskyddat område är viss typ av exploatering förbjuden, t.ex. uppförande av ny byggnad. Undantag från förbudet gäller t.ex. byggnader som behövs för de areella näringarna och som måste finnas inom strandskyddat område.

Småsvalting är fridlyst enligt 7 § Artskyddsförordningen (2007:845).

På land, kant i kant med Natura 2000-områdets västra del, råder i jordbrukslandskapet runt Ekerö kyrka förordnande om landskapsbildsskydd enligt 19 § naturvårdslagen (1964:822), med bl.a. begränsningar i möjligheterna att bebygga området.

Behov av ytterligare reglering

För att säkerställa gynnsam bevarandestatus kan formellt skydd i någon form behöva utredas vidare, även för landområden närmast stranden vid norra delen.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43856-2015**Förslag till skötselåtgärder**

Tabell 3. Förslag till skötselåtgärder för Asknäsviken. Åtgärder i kursiv är prioriterade.

Område/art	Åtgärd	Tidsplan
Småsvalting (1940)	<i>Röjning av vass</i>	Regelbundet vid behov
	<i>Skyltar som upplyser om arten och dess förekomst i Asknäsviken bör sättas upp invid stranden.</i>	Omgående

Bevarandestatus i dag

Tabell 4. Bevarandestatus hos ingående art.

Livsmiljö/art	Bevarandestatus
Småsvalting (1940)	Populationsuppskattningar från år 2007 indikerar att populationen har en gynnsam bevarandestatus.

Inventeringar i området och andra referenser

Länsstyrelsen i Stockholms län, 2001. *Småsvalting i Mälaren – bestånden i Asknäsviken/Sandudden, Gräsholmen, Hermete och Lundhagsbadet*. Rapport 2001:07.

Naturvatten i Roslagen AB. *Inventering av småsvalting i Mälaren 2005*. Rapport 2005:22.

Naturvatten i Roslagen AB. *Inventering av småsvalting i Mälaren 2006*. Rapport 2006:14.

Naturvårdsverket. Art- och naturtypsvisa vägledningar (www.naturvardsverket.se).

Naturvårdsverket, 2005. *Åtgärdsprogram för bevarande av Småsvalting (Alisma wahlenbergii)*. Rapport 5499.

BEVARANDEPLANDatum
2015-12-17Beteckning
511-43856-2015**Karta**